

รัชกาลที่ 6 เสด็จปัตตานี



เพื่อให้ข้อเขียนเกี่ยวกับพระเจ้าแผ่นดิน เสด็จปัตตานีมีความต่อเนื่องกับฉบับที่แล้ว รุสมิแลจึงขอเสนอเรื่องรัชกาลที่ 6 เสด็จปัตตานี โดยคัดจากหนังสือจดหมายเหตุระยะทาง เสด็จพระราชดำเนินเลียบมณฑลปักษ์ใต้ ตั้งแต่วันที่ 4 มิถุนายน ถึง วันที่ 5 สิงหาคม พ.ศ. 2458 จดหมายเหตุดังกล่าวนี้ ผู้ใช้นามปากกาว่า "สักขี" เป็นผู้บันทึก โดยเฉพาะในช่วงเวลาเสด็จปัตตานีนั้น ผู้บันทึกได้บันทึกไว้อย่างมาก รุสมิแลจึงนำมาเสนอเป็นสองตอน และพิมพ์ให้อักขรวิธีตามต้นฉบับเดิมดังนี้ วันพฤหัสบดี ที่ ๑๐ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๕๘

เรือพระที่นั่งอรรคราชวรเดช แลเรือกระบวนออกจากท่าหน้าเมืองสายบุรี ตั้งแต่เวลา ๘ ทุ่มเมื่อคืนนี้ ครั้นเช้าวันนี้ เวลา ๒ โมงครึ่งถึงหน้าปากน้ำเมืองปัตตานี ทอดเรือพระที่นั่งห่างจากฝั่ง

ประมาณ ๒ ไมล์ เห็นเรือสุริยมณฑล ซึ่งนำหนังสือราชการแลของมาจากกรุงเทพฯ กับเรือศรีธรรมราชซึ่งพาสมุหเทศาภิบาลมณฑลปัตตานีสว่างนำมาทอดอยู่แล้ว มีเรือกรมการแลราษฎรมาคอยรับเสด็จเป็นอันมาก เวลาเช้า ๕ โมง พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงเครื่องสนามเลื่อปากรมราบหลวงรักษาพระองค์ พร้อมด้วยข้าราชการผู้ใหญ่ผู้น้อย เสด็จพระราชดำเนินจากเรือพระที่นั่งมหาอำมาตย์ตรี พระยาเดชาอนุชิต สมุหเทศาภิบาลสำเร็จราชการมณฑลปัตตานี นำเครื่องบูชาซึ่งแลรูปเทียนแพขึ้นน้อมเกล้า น้อมกระหม่อมถวาย เชิญเสด็จพระราชดำเนินลงเรือม่านทองหลังคาสีหัวเรือเปิดทองแป้นรูปนก ที่ชาวอิสลามนับถือว่าเป็นนกศักดิ์สิทธิ์ราชพาหนะของมะหมัด พระเป็นเจ้าแห่งเขา พลพายสวามกางเกงแดง เสื้อแดงหมวกแดง มีกระบวนเรืออำมาตย์เอก พระยาพิพิธเสนา มาตย์พระยา

เมืองยะหริ่งนำร่อง ๑ เรือประตูลำ อำมาตย์โท พระราชภักดียกกระบัตร์ มณฑลปัตตานี ๑ เรือประตูลำ อำมาตย์เอก พระยาพิชราภิบาล ผู้ว่าราชการเมืองหนองจิก ๑ เรือพระที่นั่ง รองอำมาตย์เอก หลวงวิจิตร ชูระการ ปลัดเมืองยะลาเป็นผู้กำกับ ๑ เรือพระที่นั่งรอง รองอำมาตย์เอก หลวงชินเชตรบรรหาร ปลัดมณฑลประจำจังหวัดยะลา เป็นผู้กำกับ ๑ เรือประตูลำ อำมาตย์ตรีพระศุภสารสมบัติ สรรพากรมณฑล ๑ เรือประตูลำ อำมาตย์ตรีหลวงพิบูลย์สมบัติ พระคลังมณฑล ๑ เรือแข่งขัว รองอำมาตย์โท ขุนอภิบาลบุรีรักษ์ (ควนกูปัตตารอนุตร์พระยาเมืองยะหริ่ง) ๑ เรือแข่งขัว หลวงบูรานุรักษ์ ผู้ช่วยราชการเมืองยะหริ่ง ๑ เรืออำมาตย์เอก พระบริรักษ์ภูเบทร์ อธิบดีผู้พิพากษาศาลมณฑลปัตตานี เป็นผู้ตรวจจัดกระบวน ๑ แหน่นำตามเสด็จพระราชดำเนินเสด็จเมืองกลองแล

โห่ร้องถวายไชยนี้หนัก เรือพาสีรัง
ทวีป เรือสุกรีพรองเมือง ยิงปืนถวายค่านับ
ล้าละ ๒๑ นัด กระบวนเรือเสด็จเข้าปากน้ำ
เมืองปัตตานีเวลาจวนเที่ยง พอล่วงปากน้ำ
เข้าไปสักครู่เห็นโรงภาษีรัฐบาลแลบ้านผู้
เรือนคนหนาแน่นทั้ง ๒ ฝั่งทางมีเรือ
นฝากระดานมุงกระเบื้องในหมู่บ้าน
เหล่านั้นหนาตา พอใกล้เมืองเข้ามา
ได้ยินเสียงฆ้องกลองมหรสพกัมปนาท
ห้วนไหว แลเห็นราษฎรมากอรับเสด็จ
ตามชายฝั่งบนแนวชายชิดแลซ้อนกัน
เป็นหลายชั้นขึ้นขึ้นไปจากฝั่ง เรือ
พระที่นั่งเทียบท่าสุดด่าน พระสงฆ์
สวดถวายไชยมงคล เสด็จพระราชดำเนิน
ขึ้นสะพานน้ำ พระยาเมืองต่าง ๆ คือ
พระยาณรงค์ฤทธิ์ (ถ้วนกะจิ) เมืองยะ
ลาพระยารัตนภักดี (ถ้วนบาแลยะวอ)
เมืองราหิมัน พระยาสุริยสุนทรเมือง
สาขบุรี แลพระพิทักษ์ประชา-
ราษฎร บุตรพระยาจางวางเมืองกลันตัน
คนก่อน ผู้เป็นอาว์พระยากลันตันบัด
นี้ แลพระจีนคณานุรักษ์กรมการพิเศษ
เป็นต้น ฝ่าเท้าล่องเรือพระบาท ขุนดำ
รวจ นายตำรวจ ราชองครักษ์กอง
ทหารมหาดเล็ก (ในบังคับนายร้อยเอก
สินอักษิ์ทัต แลนายพันโทพระพิศล
พลธิการ รองผู้บังคับการกรมเป็นผู้
กำกับ) แต่งเครื่องสนามกอยหน้า
แขงตามเสด็จจากท่ากองเรือป้ามณฑล
ปัตตานีแต่งเครื่องสนามสพายเครื่อง
หลังพร้อมถ้อยขึ้นตั้งแถวรับเสด็จ
พร้อมด้วยกองตำรวจภูธร, กำนัน
ผู้ใหญ่บ้าน

กองลูกเรือแลกองนักเรียนเข้าแถว
โดยลำดับ เป็นแนวชิดไปตั้ง ๒ ฝั่ง
ถนนราษฎรต่างโห่ร้องถวายไชย
อิงอล เสด็จขึ้นทรงรถยนต์พระ
ที่นั่ง มีรถพระที่นั่งรองแลรถ
พระราชบริพารตามสม-

ควร เสด็จทางถนนเมืองปัตตานี
เข้าสู่มิตรงสนพาน้ำ ไปประทับที่
จวนสมุหเทศาภิบาลซึ่งจัดเป็นที่
รับเสด็จ ๒ ข้างถนนแต่ง
เฟื้องใบไม้แด ธงทิวโคมบัว
มีเสื่อปารายทางรับเสด็จตลอด
ไป ที่ข้อมเข้าที่ประทับมีนักเรียน
หญิงคั่งแถวฝ่าเท้าล่องเรือ
พระบาท เสด็จทรงพระดำเนิน
จารรถพระที่นั่งโดยทางลาด
พระบาทในปรา ซึ่งตกแต่งด้วย
เถาเครือไม้เพดานประดับเป็น
ดาว ถึงหน้าที่ประทับ ภรรยา
แลบุตรข้าราชการมีเบอร์ทา
ภรรยาพระยาเดชานุชิตเป็นต้น
ฝ่าเท้าล่องเรือพระบาท มี
พระราชดำรัสด้วยตามสมควร

ครั้นเวลาบ่าย ๔ โมง พระบาท
สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงเครื่อง
สนามเสื่อป้า ทรงรถยนต์พระ
ที่นั่งไปเสด็จออกพลับพลา
ในสนามเมืองปัตตานี พลับ
พลานี้เป็นช่อฟ้าตรีมุข ทำด้วย
ไม้ทาสีหลังคามุงกระเบื้อง
สี ตกแต่งเป็นพลับพลาทอง
มีปราแต่งเฟื้องใบไม้
แดฟ้าพรหมทั้ง ๔ ด้าน พอ
เสด็จออกพลับพลา ข้าราชการ
ฝ่ายทหารพลเรือนฝ่าเท้า
ล่องเรือพระบาทตามตำแหน่ง
นำที่ราษฎรคอยชมพระบารมี
มีเบียดเสียดจับซ้อนกันหลาย
ชั้นเป็นวงพระจันทร์ครึ่ง
ซีกอยู่ในสนามนั้น ในทันใด
ได้ยินเสียงโห่ร้องแต่ไกล
หนักกระชั้น ๆ เข้ามาทาง
เหนือพลับพลา ดังสนั่น
ใกล้เข้ามา แล้วได้ยินเสียง
ฆ้องกลองขรม เป็นกระบวน
แห่ที่กำนันตำบลต่าง ๆ
พร้อมด้วยราษฎรในจังหวัด
ปัตตานีตลอดทั่วทุกหัวเมือง
จัดมาถวายทอดพระเนตร
เฉลิมพระเกียรติเพื่อแสดงความ
ซื่อตรงจงรักภักดีต่อฝ่า
เท้าล่องเรือพระบาท เป็น
กระบวนรูปสัตว์น้ำสัตว์บก
แลรูปสิ่งต่าง ๆ ประกาศ
ฝีมือกันทุกถิ่นตำบล
กระบวนชุด

แรกเป่นของเมืองปัตตานี
อำมาตย์ตรีพระปัตตานบุรีศรี
สมุทเขตร์ (เป่าสมณศิษย์) ผู้ว่า
ราชการเมืองแต่งเครื่องเสื่อ
ป้าเดินนำมา ราษฎรแหวก
ทางให้กระบวนเดินเข้ามา
ผ่านหน้าพระที่นั่ง เสียงโห่
ร้องแลฆ้องกลองหนักแน่น
เข้ามา มีธงบอกตำบลแห่ง
กระบวนแห่ทุกตำบล ๆ
เครื่องแห่ล้น ๆ เข้ามา
รูปสัตว์แลสิ่งของอันหนึ่ง
 ๆ มีคนหามตั้ง ๕๐-๖๐
คน ความอิงอลอันนี้กระทำ
ให้ข้าพเจ้ารู้สึกปีติในความ
จงรักภักดีของอาณาประช
ชาชนต่อฝ่าเท้าล่องเรือ
พระบาท บันดาลให้ความ
เสียวปลาบปลื้มเกิดขึ้น
ในหทัย รู้สึกขนลุก
เกรียวแลน้ำตาแทบจะไหล
ออกมาด้วยความปราโมทย์
เบิกบาน ในกระบวน
หมวดหนึ่ง ๆ พระยาเมือง
เดินนำมา มีหญิงทูนบายศรี
เหนือศีรษะเดิน ๒ แถว
นำกระบวน แลมีหญิง
ไปรยเข้าดอกดอกไม้ตาม
กระบวน มีฆ้องกลองเครื่อง
ดนตรีแลมหรสพแลคนตาม
กระบวน แต่ละกระบวน ๆ
เป็นจำนวนมากตั้ง ๓๐๐-
๔๐๐ คนกว่าจะสุดท้าย
กระบวนกินเวลาครึ่งชั่วโมง
กว่า แล้วกระบวนวกกลับ
มาหยุดอยู่หน้าพลับพลา

พระยาเมืองแลผู้ว่าราชการเมือง
ต่าง ๆ เข้ามาฝ่าเท้าล่องเรือ
พระบาท ฉะนั้นพระที่นั่งแล้ว
ขุนจะบังสถานพิทักษ์
กำนันตำบลจะบังคิกอ อำ
เภอเมือง ๆ ปัตตานี ผู้รับ
ล้นทะแห่งกำนันผู้ใหญ่บ้าน
แลราษฎรอ่านคำกราบบังคม
ทูลแสดงความรู้สึกพระมหา
กรุณาธิคุณที่ได้ทรงพระ
กรุณาโปรดเกล้าฯ จัดการ
ปกครองบริเวณเขต ๗ หัว
เมืองตลอดมาจนยกขึ้นเป็น
มณฑลเทศาภิบาล ราชการ
ต่าง ๆ ได้ดำเนินเข้าสู่ระเบียบ
โจรผู้ร้ายเบาบาง การค้าขาย
ได้เจริญขึ้นเป็นลำดับโดย
ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ

ให้ตัดถนนหนทางให้ราษฎรได้เดินไปมาค้าขายได้โดยสะดวก ทั้งโรงเรียนก็ได้โปรดเกล้าฯ ให้จัดตั้งขึ้นให้ราษฎรทั้งหลายได้เล่าเรียนโดยไม่ต้องเสียเงิน ราษฎรพากันปีติเบิกบาน จึงพร้อมใจกันตกแต่งกระบวนแห่โดยประณีตอย่างโบราณประเพณีนำมาถวายเฉลิมพระเกียรติโดยความกตัญญูคเวทีกอื่น . สุจริต แลเพื่อได้รับพระมหากรุณาธิคุณปกเกล้าปกกระหม่อมต่อไปภายหน้า จึงขอพระราชทานพระบรมราชวโรกาสถวายไชยมงคล ขอให้สิ่งซึ่งเป็นใหญ่ในสากลโลกอภิบาลได้ฝ่าล่องธุลีพระบาท ทรงพระสำราญปราศจากภัยอันตราย ดำรงพระชนมายุยืนนาน แล้วอำมาตย์เอก พระยาพิพิธเสนา มาตย์พระยาเมืองยะหริ่งรื้อนนำถวายไชย ราษฎรรับสาธุการพร้อมกันครบสามลา

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมีพระบรมราชโองการดำรัสตอบใจความว่าทรงขอบใจกำนันผู้ใหญ่บ้านแลราษฎรที่นำของมาถวายเฉลิมพระเกียรติด้วยความจงรักภักดีต่อพระองค์ แลการที่ได้ทรงจัดปกครองหัวเมืองทั้ง ๗ เรียบร้อยเป็นมณฑลเทศาภิบาล ก็โดยอาไศรย กำนัน ผู้ใหญ่บ้านราษฎรทั่วกันเต็มใจประพฤติตามพระราชกำหนดกฎหมาย ก็เหมือนอย่างได้ช่วยผู้ปกครองซึ่งพระองค์ได้ทรงแต่งตั้งออกมา นับว่าเป็นความชอบของราษฎรอย่างหนึ่ง แลยังมาแสดงความจงรักภักดีต่อพระองค์ในวันนี้ นับว่าเป็นความชอบอีกชั้นหนึ่ง ทรงขอให้ราษฎรได้รับความพอพระราชหฤทัยเลขขอให้ช้อดิอความตั้งพระราชหฤทัยที่จะปกครองราษฎรทั้งหลายให้มีความสุขทั่วหน้า แลพระราชทานพรให้สิ่งซึ่งเป็นใหญ่นับถือของประชาชนจงบันดาลให้

ราษฎรผู้มีความจงรักภักดี ให้มีความสุขสำราญสมความปรารถนาทุกประการ เมื่อสุดกระแสพระราชดำรัส ข้าราชการแลราษฎรน้อยแก่กล้า ถวายคำนับแลถวายบังคมพระยาชะหริ่ง นำราษฎรให้ถวายไชยอีก ๓ ลา เวลาบ่าย ๕ โมงครึ่งเสด็จพระราชดำเนินกลับสู่ที่ประทับ ข้าพเจ้าได้ขอบายชี้รายชื่อกระบวนแลกำนันที่จัดกระบวนเฉลิมพระเกียรติส่งมาพร้อมกับรายงานนี้ด้วย

วันศุกร์ที่ ๑๑ มิถุนายน กำหนดพระราชทานพระแสงศาสตราประจำมณฑลแลมีการพระราชพิธีถือน้ำเสื่อปามณฑลปัตตานี แลรับลูกเสื่อเข้าประจำกอง เจ้าพนักงานได้จัดการบนพลับพลาทองในสนามเมืองปัตตานี ตั้งพระคชาธารแทนพระแท่นมณฑล มีผ้าห่มปิดทองประดิษฐานพระไชยเงินหลังข้างของพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก แลพระไชยเนาวโลหประจำพระองค์ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว แลเทวรูปพระนารายณ์เป็นเจ้ากับสายสุหรัพราหมณ์แลคำภีร์พระธรรมปิฎก ตั้งพระชั้นหยกคิดเทียนทองมีพุ่มดอกไม้ไม้ธรรูปเทียนทอง ๒ คู่ ท้ายพระคชาธารผูกธงพระราชกระบี่ชูพระครุฑพาท แลกรมมหาสารทูลธวัชแลธงวชิระประจำพระองค์ หลังพระคชาธารทอดราวพระแสงของ้าวแสนพลพ่ายพระแสงขอไชยพฤกษ์แลพระแสงปืนข้ามแม่น้ำสะโตง ข้างพระคชาธารทอดกระแสขรรค์ไชยศรี พระแสงดาบคาบค่าย พระแสงดาบญี่ปุ่นฝักคำคู่พระหัตถ์ ได้พระคชาธารทอดพระแสงชนกนำพระคชาธารมีโต๊ะตั้งพระบาตร์หยก แลมีเครื่องนมัสการทองทิศแลทอดพระแท่นทรงกราบต่อมา मुख

เบื้องซ้ายพลับพลาข้างพระคชาธารตั้งโต๊ะประดิษฐานราวพระแสงศรพรหมศาสตร์ ประไลยวาทอักษิณวาทพระแสงศรกำลังราม แลพระบาตร์เหล็กทรงเดิม แลมีขงสารทูลประจำกรมเสื่อปามณฑลปัตตานี ผูกเหรียญชั้นที่ ๓ แลแพรแถบรัตนาภรณ์สำหรับพระราชทานด้วย มีหม้อเงินน้ำพระพุทธมนต์ระหว่างโต๊ะพระแสงศร ๓ กับพระคชาธารนั้น मुखเบื้องซ้ายพลับพลาทอดอาสน์สงฆ์สำหรับพระ ๑๐ รูปเจริญพระพุทธมนต์มุขด้านหน้าทอดพระราชอาสน์สำหรับเสด็จออกพลับพลาองค์ ๑ ทอดพระราชอาสน์สำหรับประทับเวลาพระสงฆ์สวดมนต์นำพระแท่นทรงกราบอีกองค์ ๑ ข้างท้ายพลับพลาเบื้องขวามีศาลเพียงตา บายศรีสี่ริษะสุกร ไหโรบูชาเทวดาศาล ๑ มีพินพาทย์มหาดเล็กคอยประโคมอยู่หลังพลับพลา

ครั้นเวลาบ่าย ๓ โมง พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงเครื่องเต็มยศเสื่อปากองม้าหลวงรักษาพระองค์ ทรงสอดสายพายนพรัตนราชวราภรณ์เสด็จประทับรถยนต์พระที่นั่งพร้อมด้วยนายพลโทพระยาเทพอรชุนสมุหราชองครักษ์ แลนายพลตรี นายพลเสื่อป่าพระยาประสิทธิ์สุภการ ผู้ช่วยสมุหราชองครักษ์ เสด็จพระราชดำเนินไปประทับพลับพลาทองในสนามเมืองปัตตานี กรมเสื่อป่าราบหลวงรักษาพระองค์จัดสมาชิกกองร้อยหลวงกิ่งกองร้อย พร้อมด้วยเครื่องขงสารทูลประจำกรม ในบังคับบัญชานายกองตรีหม่อมเจ้าชัชวลิต รองผู้บังคับการกรมราบหลวงรักษาพระองค์เป็นกองเกียรติยศ แลกองเสื่อป่าแลลูกเสื่อมณฑลปัตตานี ตั้งแถวพร้อมกันในสนาม หัน

หน้าสู่พลับพลา ขณะเสด็จถึงพลับพลา
แถววงบรรเลงเพลงสรรเสริญพระบารมี
กองเสื่อป่ากระทำวันทาวุธลูกเสื่อ
ถวายวันทษะหัตถ์

เมื่อสุดเสียงแถววงบรรเลงเพลง
สรรเสริญพระบารมีแล้ว มหาอำมาตย์
ตรี พระยาเดชาอนุชิต สมุหเทศาภิบาล
พร้อมด้วยผู้ว่าราชการเมือง กรมการกำ-
นันผู้ใหญ่บ้านราษฎร เฝ้าทูลละอองธุ-
ลีพระบาท ข้าราชการมีดอกไม้มารูป
เทียน แลพวกจีนพ่อค้ามีกิมฮวยอั้ง
ฉ้วนบโตะทูลเกล้าฯ ถวาย จึงมหาอำ-
มาตย์ตรีพระยาเดชาอนุชิต สมุหเทศาภิ-
บาล อ่านคำกราบบังคมทูลพระกรุณา
แสดงความสามัคคีต่อดีฝ่าละอองธุลี
พระบาทแลขอสัตย์สุจริตต่อหน้าที่ราช
การแลถวายไชยมงคลในนามของข้า
ราชการแลประชาชนชาวมณฑลปัตตานี
ทั่วกันแล้ว มีกระแสพระราชดำ-
ริสตอบตามที่เราจดได้ว่า “เราขอขอบ
ใจสมุหเทศาภิบาลแลขอใจข้าราชการ
ทั้งประชาชนของเราในการที่ได้พร้อม
ใจกันมาให้พรในวันนี้ที่เมืองปัตตานีเรา
ยังจำได้ว่าเคยตามเสด็จพระบาทสม-
เด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวมาครั้ง
หนึ่ง แต่ก็เป็นเวลาานมาแล้วจึงได้
มีความปรารถนาอยู่เสมอเพื่อจะได้ออก
มาเยี่ยมเยียนเมืองนี้อีก เพื่อจะได้แล
เห็นความเจริญที่จะเกิดขึ้นในระหว่าง
นั้นปานใด ครั้นเมื่อมาถึงที่นี่ได้แล
เห็นบ้านเมืองหลายแห่งแลเห็นความ
เจริญของบ้านเมืองในแถบนี้มีมากสมที่
คาดหมายไว้ หรือจะยิ่งกว่านิคหนึ่ง
ด้วยซ้ำ เพราะฉะนั้นจึงเกิดความโสมนัส
ขึ้นในใจเป็นอันมาก จึงมาคิดเห็นว่าทั้ง
นี้ก็เพราะผู้ที่มีหน้าที่ทำการปกครอง
ได้ช่วยกันชักจูงประชาชนไปสู่ทางที่ถูก
จึงไปสู่ความเจริญ ประกอบด้วยความ

เป็นไปในทางสงบราบคาบเมื่อบ้าน
เมืองสงบราบคาบแล้ว จึงได้มีความ
เจริญมากถึงปานนี้แล้ว เรารู้สึกพอ
ใจมากและเชื่อว่าบรรดาผู้ที่ได้รับมอบ
หน้าที่ทำการปกครองตั้งแต่สมุหเทศาภิ-
บาลลงไปจนถึงชั้นกำนันนายบ้านอีก
ทั้งประชาชนคงจะพร้อมใจกันปฏิบัติ
การตามหน้าที่ของตนในทางที่ชอบที่ถูก
ทุกอย่าง ส่วนผู้ที่ได้รับมอบอำนาจปก-
ครองจงใช้อำนาจให้เป็นยุติธรรมแล
เป็นความสุขแก่ประชาชน ส่วนประ-
ชาชนก็ขอให้ตั้งใจประพฤติตั้งอยู่ใน
ความจงรักภักดีแลตั้งอยู่ในพระราชกั-
หนดกฎหมายซึ่งได้ตั้งแต่งขึ้นไว้ สำ-
หรับบำรุงความสุขความสำราญของ
ประชาชนทั่วไปในพระราชอาณาจักร
ราษฎรในมณฑลนี้คงได้รับความเสมอ
หน้ากับราษฎรมณฑลอื่น ๆ ในพระ
ราชอาณาจักรเหมือนกัน เพราะฉะนั้น
เมื่อได้รับความเสมอหน้ากันแล้วเช่น
นี้ แม้ว่าชาติเดิมจะเป็นอะไรหรือแม้
ศาสนาจะต่างกันอย่างไร ต้องเข้าใจว่า
ตัวเรารู้สึกว่าเหมือนกันทั้งนั้น เพราะอยู่
ในความปกครองของเราแล้ว เรายึดว่า
เป็นเหมือนคนไทย คงจะให้ได้รับความ
ร่วมเย็นเป็นสุขด้วยกันทั้งนั้น ขอจงเชื่อ
เถอะว่า เราตั้งใจอยู่เสมอที่จะทำนุบำรุง
พวกท่าน แลเพื่อแสดงให้ปรากฏใน
การที่จะทำนุบำรุงเราขอให้พระแสงราช
ศาสตราไว้สำหรับต่างตัวเรา เพื่อเป็น
เครื่องหมายแห่งพระราชอำนาจซึ่งได้
แบ่งให้สมุหเทศาภิบาลเป็นผู้ใช้แทนเรา
เพื่อบำรุงความสุขของประชาชน
ขอสมุหเทศาภิบาลจงได้รับพระแสงนี้
ไว้ ขอข้าราชการแลประชาชนมีความรู้
สึกเหมือนหนึ่งคนได้รับนี้ไว้เหมือน
กัน ต้องช่วยกันรักษาพระแสงนี้ไว้เป็น
เครื่องหมายว่าเราจะปกครองให้เป็นสุข

อยู่เสมอ และสมุหเทศาภิบาลข้าราชการ
การแลประชาชนจงได้รับความ
สุขสบายแลมีความศิริสวัสดิ์พิพัฒนามง-
คลทั่วกัน” แล้วมีให้ร้องถวายไชยอีก
สามลา

ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระ
ราชทานพระแสงราชศาสตราฝักทองคำ
ลงยาประดับพลอยลายกุดั่นแก่พระยา
เดชาอนุชิต เป็นพระแสงประจำมณฑล
พระยาเดชาอนุชิตรับพระราชทานพระ
แสงต่อพระราชหัตถ์เชิญมาประดิษ
ฐานบนราวหน้าพลับพลา ขณะนั้นพระ
สงฆ์สวดไชยมงคล ข้าราชการแล
ราษฎรให้ถวายไชยอีกครั้ง แล้วพระยา
เดชาอนุชิตกล่าวคำรับกระแสพระบรมรา-
โชวาทเหนือเกล้าฯ แลรับพระแสงราช
ศาสตรารักษาไว้ต่างพระองค์โดยความ
เคารพ เพื่อเป็นเกียรติยศเป็นสวัสดิมง-
คลสืบไป แล้วได้เชิญพานทองรองปิ่น
นางพระยาดำนิจาลอง บรรจุคำถวาย
ไชยมงคลทำด้วยเงินมีรางวัลขึ้นทูล
เกล้าฯ ถวาย

บัดนี้จึงเสด็จประทับพระราช
อาสน์น่านมณฑลพระคชาธารทรงจุด
เทียนเครื่องนมัสการ พระธรรมโกษา
จารย์ถวายศีลทรงศีลแล้วพระสงฆ์
๑๐ รูป คือ พระธรรมโกษาจารย์ วัดท่า
โพธิ์เมืองนครศรีธรรมราช เจ้าคณะมณฑล
๑ พระครูพิพัฒน์สมณกิจ วัดตา-
นินรสถโมสร เจ้าคณะเมืองปัตตานี ๑
พระครูพิบูลย์สมณวัตร วัดมุขลินท์เมือง
หนองจิก ๑ พระครูสุภากรพิทักษ์วัด
สำเภายะเมืองยะหริ่ง ๑ พระครูนิมิต
ทุ่งพล้า เจ้าคณะแขวงอำเภอเมืองเก่า
เมืองปัตตานี ๑ พระครูขวัญทองวัดควน
ใน เจ้าคณะแขวงอำเภอปะนาเระ เมือง
ปัตตานี ๑ พระครูบุญเพ็ชรวัดทุ่งกล้า
เจ้าคณะแขวงเมืองสาบบุรี ๑ พระใบฎี-

กายอด วัดตานีเมืองปัตตานี ๑ พระอธิการนุ้ย วัดคอนนอกเมืองปัตตานี ๑ รวม ๑๐ รูป สวดชกษุตร์แลสวดมงคลกถาแลรัตนปริต เมื่อสวดถึงรัตนปริต พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงจุดเทียนที่พระบาตร์ทรงเค็มประเคนบาตร์ถวายพระธรรมโกษาจารย์ทำน้ำพระพุทธมนต์

ในระหว่างที่พระสงฆ์เจริญพระพุทธมนต์ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานสัญญาบัตรเสียป่าให้นายกองตรีพระยาเดชาอนุชิต เป็นนายกองโทในกองเสียป่า แลทรงสวมสายสพหายเครื่องราชอิสริยาภรณ์อันมีเกียรติยศยิ่งมงกุฎสยามชั้นที่ ๑ มหาสุรภรณ์ พระราชทานพระยาเดชาอนุชิต แลพระราชทานสัญญาบัตรเสียป่าสัญญาบัตรบรรดาศักดิ์ แลเครื่องราชอิสริยาภรณ์แก่ข้าราชการผู้อื่นโดยสมควรแก่ตำแหน่งหน้าที่แลความดีความชอบในราชการ

เวลาบ่าย ๔ โมงสวดมนต์จบแล้ว กองเสียป่าซึ่งยื่นประจำแถวถอดหมวกอยู่กลางสนามร่นแถวเข้ามา นำพลับพลา พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงสวมพระสุหรั้ พราหมณ์พระราชครูวามเทพจางวagramพราหมณ์พิธีเจริญพระแสงศรทั้ง ๓ โดยลำดับกันขึ้นอ่านโองการแข่งน้ำขุบในพระบาตร์หยกเสร็จแล้ว พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จออกนำพลับพลา กองเสียป่าแลลูกเสื่อถอดหมวกขึ้นตรง นายกองเอกพระยาบุรินทร์วราษฐ์ ปลัดเสียป่า อ่านนำคำสาบาลเสียป่า เสียป่าถวายสัตย์ปฏิญาณตามทั่วกันแล้ว พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จประทับนำมณฑลพระคชาธาร ทรงพระแสงศรกำลัง

ราม ตั้งพระราชสัตยาธิฐาน แล้วทรงชูปพระแสงลงในพระบาตร์หยก ๓ ครั้งพราหมณ์เป่าสังข์ทุกครั้ง ต่อไปเจ้าพนักงานกรมพระแสงเจริญพระแสงดาบต่าง ๆ ทั้งพระแสงราชศาสตราขึ้นทูลเกล้าฯ ถวายทรงเทงน้ำในหม้อน้ำพระพุทธมนต์ แลทรงชกษุตร์พระแสงเสียป่าที่ทรงเทงน้ำพระพุทธมนต์ด้วย ขณะนี้พราหมณ์เป่าสังข์แกว้งบัณเฑาะว์เจ้าพนักงานประโคมดุริยดนตรี พระสงฆ์สวดสังข์จะกถาขึ้นพร้อมกัน แล้วทรงพระชันหยกจ้วงน้ำในพระบาตร์หยกเค็มในหม้อน้ำพระพุทธมนต์ เมื่อสุดเสียงประโคมแล้ว เสด็จออกนำพลับพลา มีพระบรมราชโองการดำรัสเหนือเกล้าฯ แก่นายกองโทพระยาเดชาอนุชิต ผู้บังคับการกรมเสียป่ามณฑลปัตตานี ความว่ากองเสียป่านี้ได้ตั้งเป็นปีกแผ่นดีแล้ว สมควรจะได้รับธงเป็นเครื่องหมายความเป็นปีกแผ่น แลเมื่อเกิดความจำเป็นให้รู้สึกถึงธงนี้เป็นเครื่องหมายต่างพระองค์เหมือนันได้ เสด็จประทับอยู่กับกรมเสียป่าเลขอให้ธงนี้นำไปสู่ซึ่งไชยชนะ พระยาเดชาอนุชิตรับพระราชทานธงสารทูลนำไปเดินผ่านแถว กองเสียป่าแลลูกเสื่อถวายวันทยาอุชวันทยะหัตต์ แดรวางบรรเลงเพลงมหาชัย พลเสียป่าแลลูกเสื่อชุกรวมร้องไชโยตลอดเวลาจนธงประจำกองเข้าสู่ที่หัวแถวแล้ว สมาชิกเสียป่าเดินเรียงสี่เข้าไปรับพระราชทานน้ำพระพิพัฒน์สัตยาที่โต๊ะธรรมาสน์พระที่นั่งพราหมณ์แลกรมสนามพลเรือนเป็นผู้กำกับ แล้วพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงถวายบาฏูซึ่งของไทยธรรมแต่พระสงฆ์พระสงฆ์ถวายอนุโมทนา และสวดเมตตานิสงสกถาทรงพระเด้าทักษิโณทก

ในระหว่างเวลาพระสงฆ์ถวายอนุโมทานั้น กองเสียป่ากรมราชพลวงตั้งแถวขวางพลับพลาอยู่ด้านซ้าย กองเสียป่ามณฑลปัตตานีแลลูกเสื่อตั้งแถวขวางพลับพลาอยู่ด้านขวา หันหน้าเข้าหากันเว้นสนามว่างเติมน้ำพลับพลาพระสงฆ์ถวายอดิเรกแลสวดคภะวะคัสสัมพมังก์แล้ว เสด็จลงประทับกลางสนาม นายกองตรีพระยาสุจริตธำรงเจริญราชวัชรประจำพระองค์ตามเสด็จแล้วไปเสียป่าวันทยาอุชแลกรมเสียป่ามณฑลปัตตานีออกหน้าวิ่งร้องไชโยไปเข้าแถวต่อแถวกองราชพลวงรักษาพระองค์ แล้วขุนสมณามาติการเจ้าพนักงานสังฆการีเจริญพระบาตร์เค็มทรงน้ำพระพุทธมนต์ตามพระธรรมโกษาจารย์เข้าไปในสนาม โปรดให้พระธรรมโกษาจารย์ประน้ำพระพุทธมนต์ถวาย พระธรรมโกษาจารย์ประน้ำพระพุทธมนต์ตั้งแต่หัวแถวเสียป่าตลอดไปถึงปลายแถวลูกเสื่อแล้วเสด็จพระราชดำเนินสู่พลับพลา รองผู้บัญชาการกองเสนาหลวงตามเสด็จเข้ามาทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้เสียป่าแลลูกเสื่อเดินแถวสวนสนามผ่านหน้าพระที่นั่ง นายกองเอก หม่อมเจ้าปิยะบุตร์ ผู้บังคับการกรมเสียป่าราชพลวงรักษาพระองค์เป็นผู้บัญชาการสวนสนาม นายกองโท พระอัษฎรสมบุรณ์ เสนาธิการเสียป่า แลนายกองโท พระยาเดชาอนุชิต ผู้บังคับการกรมเสียป่ามณฑลปัตตานีนำกองเสียป่าแลลูกเสื่อมณฑลปัตตานี เสร็จการสวนสนามแล้วเวลาจนย่ำค่ำ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จพระราชดำเนินกลับสู่ที่ประทับแรม จางวางโท พระยาประสิทธิ์สุกการเจริญพระแสงราชศาสตราตามเสด็จ (โปรดอ่านต่อฉบับหน้า)